

Бібліографічні посилання

1. Лашук В. Г. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / В. Г. Лашук – Київ, 2010. – 20 с.
2. Неумоева Е. В. Одиночество как психический феномен и ресурс развития личности в юношеском возрасте : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Е. В. Неумоева – Тюмень, 2005. – 233 с.
3. Ammaniti M. Loneliness in the female adolescent / M. Ammaniti, M. P. Ercolani, & R. Tambelli. *Journal of Youth and Adolescence*, 1989, 18, 321–329.
4. Hansell, S. Introspectiveness and adolescent development / S. Hansell, D. Mechanic & E. Brondolo. *Journal of Youth and Adolescence*, 1986, 15, 115–132.
5. Larson, R., Csikszentmihalyi M., & Graef R. (1982). Time alone in daily experience: Loneliness or renewal? In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 40–53). New York: Wiley.

Гриценко В. А. Представления украинских и зарубежных студентов о сущности понятий «одиночество» и «уединение».

Освещаются особенности представлений студентов об одиночестве и уединении.

Ключевые слова: одиночество, уединение, студенты.

Gritsenko V. The notion of Ukrainian and foreign students about the nature of the concepts of «loneliness» and «privacy».

This article covers the features of the ideas of students about loneliness and solitude.

The purpose of the article is to analyze the perceptions of contemporary domestic and foreign students about the concept of loneliness and solitude and highlight differences in their interpretation.

Loneliness is defined as students' social and psychological human condition characterized by a lack of significant relationship to her people that it would be emotionally satisfying, and a sense of isolation, futility, and loss zalyshenosti.

Analyzing attempts surveyed our students to provide their own definition of privacy, we can conclude that in general it is perceived more positively than loneliness. Solitude is defined as a student, first of all, voluntary action and the status of temporary absence of communication whose purpose is apparently rethinking life, feelings and actions or the time you can use useful for restoring vitality and energy.

Solitude is an important factor to overcome the loneliness of the student, and there is a need, satisfaction of which is necessary for the development of his personality. This need appears naturally in various stages of the process of individualization and the process of gradual separation from parents. But, along with other psychological, social and educational factors, emotional separation from parents provokes a sense of loss and loneliness among students. In other words, do not stay alone in itself, but a set of different social and educational factors is the state of being alone with students.

Keywords: loneliness, solitude, students.

Надійшла до редколегії 13.02.2013 р.

УДК 316.75:316.728

О. З. Гудзенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**ПЛЮРАЛІЗАЦІЯ ФОРМ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ:
УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Сучасна соціокультурна ситуація передбачає неоднорідність, невизначеність, множинність та випадковість елементів е суспільстві. У постсучасній ситуації визнається плюралізм соціальних явищ, який передбачає певні особливості конструювання й підтримку різноманіття траєкторій біографічного проекту особистості. Розглядається проблема існування плюралізації моделей життєвого успіху в сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: плюралізація форм, життєвий успіх, біографічний проект особистості.

Сучасна соціокультурна ситуація припускає неоднорідність, невизначеність, множинність і випадковість елементів у суспільстві. Плюралізм соціокультурних явищ у рамках феноменологічного підходу виходить із тези про множинність соціальної реальності, кожна з яких конструюється у відповідності зі своїм особливим когнітивним стилем. Характерна риса плюралізації схем інтерпретації феномену «життєвий успіх», найчастіше зумовлена багатоваріантністю критеріїв визнання успіху, і тому зводиться до проблеми існування соціальної аномії в суспільстві.

Суперечливість даної ситуації полягає у відсутності в українському соціумі єдиної «інтеріоризованої» ціннісної системи, що визнається більшістю населення в якості регулятора соціальної дії особистості. Опинившись у ситуації вибору духовних орієнтирів своєї життєдіяльності, соціальний суб'єкт фактично стає не здатним використовувати «наданий йому» індивідуалізм при конструюванні біографічного проекту. Дана ситуація на рівні індивідуального сприйняття феномену «життєвого успіху» проявляється в розбіжності особистого біографічного проекту й тих моделей, які номінуються в публічній сфері як успішні.

Нові картини й моделі світу, що пропонує ситуація постмодерну, значно зміщують модерністські акценти, пропонуючи нове розуміння концепту «життєвий успіх» у світосприйманні соціальної реальності. Існуюча ситуація плюралізму форм успіху, насамперед, пов'язана з наслідками постмодерністської зміни картини світу особистості. Усе, що було в монокультурній, модерновій системі світосприймання в маргінальному стані, у сучасній ситуації артикулюється як необхідна умова побудови біографічної траєкторії. Постмодерністські теорії теоретично припускають плюралістичність і толерантність відносно вибору моделей життєвого успіху, однак на рівні презентації, як правило, зводяться до однієї – матеріальної забезпеченості та відповідного стилю життя.

Однією з таких сучасних теорій, присвячених темі «плюралізації успіху», є концепція громадянського суспільства Ернеста Геллнера. Згідно з цією концепцією, в громадянському суспільстві присутня ідея множинності форм успіху, пов'язаних, перш за все, з плюралістичним розподілом праці [1, с. 90]. Е. Геллнер вважає, що плюралізація форм успіху знижує соціальну напруженість у суспільстві, оскільки величезна кількість людей може вважати, що тільки вони й члени їх групи належать до соціальної еліти, і їх не буде зачіпати та обставина, що за критеріями інших груп вони знаходяться нижче за своїм соціальним станом. У певному сенсі, громадянське суспільство, затверджуючи множинність не тільки будь-якої діяльності, але й критеріїв досконалості, створює (і це, безсумнівно, одна з його привабливих сторін) систему таких ілюзій, що дозволяють людям вважати, що вони досягли соціального успіху, тому що тут є безліч незалежних вершин, і кожна людина може думати, що вершина, поблизу якої він перебуває, є найважливішою й значимою [1, с. 226].

За теорією Е. Геллнера також передбачається розподіл сфер переживання успіху 1) на суб'єктивне самосприйняття й 2) на оцінку ізольованої групи поза застосуванням загальнозначущих і «істотних» символів успішності [цит. за 2]. У цьому й полягає визнання успіху в рамках того структурного поля референтної групи, з якою ідентифікує себе особистість – «Я один із них (успішних людей)», «Я» ототожнюється з «Ми – Групою». Тобто для певної соціальної групи, у рамках поля економіки, політики, культури і т. д., агент визнається як соціально успішний. Дійсна ж успішність індивідів визначається, в остаточному підсумку, саме загальним визнанням, визнанням у контексті соціального простору. Таким чином, можна припустити, що соціальний успіх має різні контексти існування – від визнання на рівні референтних груп до визнання на рівні соціуму в цілому.

Не менший дослідницький інтерес має тема «плюралізації успіху» в теорії практики Аласдера Макінтайера. Сфера практики, як «форми соціально заснованої кооперативної людської діяльності», плюралістична і широка за змістом – це мистецтво, наука, ігри, політика, створення і підтримка сім'ї [цит. за 2]. Феномен успіху за межами цих полів втрачає будь-який сенс. Успіх не може бути оцінений і існувати, (якщо мова йде не про удачу, сприятливий збіг обставин, випадкову популярність і т. д.) без певної групи людей, які поділяють символічні стандарти успіху по відношенню до своєї форми діяльності. У різноманітті таких спільнот і виявляється плюралістичність індивідуального успіху особистості. Однак не слід заперечувати існування певної універсальної моделі успіху, яка розділяється і є загальною по відношенню до всіх професійних спільнот.

Протилежність поглядів Е. Геллнера і А. Макінтайера пов'язана з саме з подвійністю і суперечливістю благ, що фіксують успішність. Е. Геллнер обговорює

проблему виключно у контексті «внутрішніх благ». Наявність комплексу благ задає суб'єктивне відчуття приналежності до певної референтної групи. Так, наприклад, професійна кар'єра, як певний вид блага у суспільстві надає особистості суб'єктивне переживання визнання та переваги серед інших. Проте, як зазначає А. Макінтайєр, незважаючи на те, що необхідними для практики (як сфери діяльності людини) є саме «внутрішні блага», її опора на «зовнішні блага» також є необхідною [2]. Саме «зовнішні блага» виконують умову збереження та відтворення практики. Протягом тривалого періоду часу практики неминує закріплюються у поведінковому коді особистості, тобто проходять процес інституціоналізації. На думку вченого, інститути тісно пов'язані із зовнішніми благами, які спрямовані на придбання грошей й інших матеріальних благ. Вони структуровані в термінах влади і статусу та розподіляють ці ресурси в якості винагородження [3, с. 264].

Ключовий приклад, який приводить А. Макінтайєр з навчанням дитини грі в шахи показує, що мотивація суб'єктів спирається багато в чому саме на «зовнішні» блага. Але й пізніше (тобто в дорослому житті) «зовнішні блага» неминує зберігають своє значення остільки, оскільки покликання в професії – це, як правило, ще й спосіб матеріального забезпечення життя.

За соціальною реальністю існує плюралізм практик різного доступу до матеріальних ресурсів. Однак у полі практики зосереджені не тільки стандарти досягнення благ, але й стандарти зверхності та слідування правилам [3, с. 259]. Оскільки «зовнішні блага» мають обмежений характер, саме конкуренція і орієнтація на володіння цими благами перетворюються на передумову суб'єктивного відчуття себе успішною особистістю, а також існування дискурсивної практики «якщо ти такий розумний, то чому такий бідний». «Зовнішні блага» фіксуються символічно в кількісному аспекті і тому виступають основою для системи порівняння не тільки членів певної спільноти, а й інших.

Запропонована теорія плюралізації практики А. Макінтайєра є частиною праці «После добродетели», де в основному відображена необхідність морально-етичних якостей досягнення «зовнішніх благ». Вчений акцентує увагу, що відмова від моральних практик досягнення успіху не дозволяє досягти істинних благ, «внутрішніх» за відношенням до практики, що робить її беззмістовною за відношенням до відчуттів особистості, за винятком, якщо в цій практиці зосередженні якості справедливості, хоробрості та чесності. Так, автор відмічає, що володіння чеснотами, а не тільки їх видимістю, необхідна передумова досягнення внутрішнього блага, і той же час саме чесноти можуть виступати бар'єром у досягненні зовнішніх благ [3, с. 266]. Саме в цьому, знаходить відображення проблема зв'язку «зовнішніх» та «внутрішніх» благ, як необхідної умови конструювання особистої досяжницької ідентичності. За відсутності такого зв'язку виникає дисбаланс практики – коли існування «зовнішніх благ» не завжди приводить до суб'єктивного відчуття успіху, і навпаки при відсутності символічно зафіксованих благ – особистість відчуває себе самореалізованою, успішною «для себе». Орієнтація особистості на «зовнішні блага» в ситуації «суспільства споживання», де можна придбати більш дешевий аналог ексклюзивної речі, яка виступає символом успіху, не є проблемою. Сприймаючи ілюзію придбання символу успішності за дійсність, співвідношення «зовнішніх» і «внутрішніх благ» неминує буде залучено в певний дисбаланс, у разі якого досить важко заміряти успіх.

Таким чином, як стало очевидно з аналізу теорії практики А. Макінтайєра «зовнішні блага» є необхідним елементом символічного відображення успіху, фіксованого за стандартами спільноти і в рамках певної сфери практик. Виникає проблема забезпечення у суспільстві такої ситуації, щоб порівняння успіху в категоріях «зовнішніх благ» не призвело до втрати відчуття успіху, як «внутрішнього блага» в інших професійних співтовариствах [2]. Труднощі з використанням теорії практик А. Макінтайєра для аналізу феномену життєвого успіху, як сфери успішної самореалізації особистості, пов'язані не тільки зі складністю утримання тонкої динамічної рівноваги «зовнішніх» і «внутрішніх» благ. Цілком можливим є використання цієї теорії в стабільному суспільстві, а не в ситуації кардинальних змін

виникнення нових принципів структурування соціальної реальності і тією принципово новою оптикою сприйняття власного життя, яку сформувала в індивідів епоха постмодерну. Ця оптика створює невикорінно фрагментоване бачення життєвого шляху особистості, в якому сама ідея життєвого успіху проблематизується.

Перш ніж приступити до розгляду досліджуваного феномена, слід зазначити, що всі наукові пояснення соціального світу, згідно з феноменологічною традицією, можуть, і, в певному змісті, повинні посилатися на суб'єктивне значення дій людей, оскільки з них бере початок соціальної реальності. Конструктами першого порядку виступають сконструйовані у повсякденності суб'єктивні змісти та визначення соціальних феноменів. Наукові конструкції другого рівня є об'єктивними, ідеально типовими конструктами. Тому, на етапі типізації (як складової процесу конструювання) явище успіху виступає як продукт людської життєдіяльності, оскільки згідно з феноменологією об'єктивність інституціонального світу – якою би важкою не видалася вона індивідові – створена людиною, сконструйована об'єктивність [4, с. 102]. Структура соціальної реальності конституюється суб'єктивними значеннями. Інакше кажучи, роль в упорядкуванні світу відіграє мова, знаки, знакові системи із властивими ним суб'єктивними значеннями (змістом). Більше того, за процесом сигніфікації речей у повсякденності відбувається «об'єктивація буття». В даній роботі ми приділили особливу увагу аналізу ситуації плюралізації форм життєвого успіху на рівні репрезентацій суб'єктивних змістів, оскільки саме вони є результатом процесу конструювання соціальної реальності. Презентація форм життєвого успіху в ЗМК є другорядним по відношенню до суб'єктивних визначень соціальних явищ.

Підкреслюючи значимість суб'єктивних значень, П. Бурдье визнає, що «габітус» агента – це ансамбль суб'єктивних значень сукупності об'єктивних структур, які були інтерналізовані у процесі соціалізації [5]. Підтверджуючи факт актуалізації суб'єктивних значень, З. Бауман підкреслює, що у сучасному індивідуалізованому суспільстві, зростає роль і значимість самовідчуттів людини [6]. Це дає привід стверджувати, що суб'єктивне відчуття успішності є досить важливим при конструюванні біографічного проекту особистості. Так, згідно теорії Е. Гуссерля ступінь реальності об'єкта залежить не від його власних онтологічних характеристик, а від структури кінцевої області значень, до якої він включений. Тому можна говорити про множинність соціальних кінцевих областей значень («життєвих світів») і їх принципової незвідності один з одним. Множинна реальність, згідно Е. Гуссерлю, проявляється як сукупність інтерпретацій, структуруючих соціальний простір суб'єктивних переживань, що створюють стан особливого «тут-і-зараз» і відтворюються як інтерсуб'єктивні значення [7, с. 47].

Культурний плюралізм (характерна риса для ситуації постсучасності) завжди перебуває у постійній динаміці й зміні. Наприклад, ситуація різноманіття видів діяльності й професійних покликань, які претендують на символічне закріплення своїх значимих досягнень у вигляді слави, популярності, влади й матеріальних ресурсів, породжують проблему обмеженості капіталів для визнання. Навколо цих капіталів формується система відносин розподілу ресурсів у рамках кожного з видів діяльності. Характер розподілу і його сприйняття залежать від соціокультурних обставин, що його сформували. Порівнюючи себе із представниками інших професійних груп, успішний за критеріями власного співтовариства індивід неминує задається питанням про характер суспільно значимих символів, поділюваних практично усіма. Плюралізація успіху визначається особливістю нових принципів структурування суспільства й тієї принципово новою формою сприйняття власного життя, яке сформувала в індивідів епоха постмодерну.

Ця оптика створює фрагментоване бачення життєвого шляху, для якого сама ідея професійного покликання, так і успіху ставиться під питання. Російський соціолог А. Ю. Согомонов, аналізуючи сучасний стан професійного етосу, зауважує, що проходження стандарту (професійного співтовариства) уже не гарантує професіоналові успішної кар'єри й навіть скоріше, навпаки. А звідси, зрозуміло, що сам професійний стандарт розчиняється у середовищі множинних зразків успішності [8, с. 400].

Якщо епоха модернізму проголосила звільнення індивідуальності, відмову від примусу й знищення станових традицій (за З. Бауманом), то однією із основних характеристик постмодернової «картини світу» є зменшення соціальних ідентифікацій (професійних, соціально-статусних, цивільних) і збільшення співвіднесення себе до аскриптивних груп, або до «символічних» соціальних категорій [9, с. 114].

Наявність плюралізації успіху проявляється в багатьох сферах життєвого простору і, найчастіше, носить суперечний характер. Наприклад, у сфері сімейних відносин: наявність полігамних сексуальних зв'язків, які культивуються за допомогою ЗМІ, і цінностей сімейного життя одночасно являють собою модель стилю життя успішної особистості. Ситуація плюралізації моделі успіху дає підстави констатувати, що уявлення про успіх детерміновані багатьма факторами, серед яких – стиль життя й споживання, рівень освіти, доходу, соціальне походження, особисті здібності і якості, наявність соціальних зв'язків, соціальна позиція в суспільстві, приналежність до певної вікової групи, гендерна ідентичність і пов'язані з нею гендерні стереотипи. Разом з відзначеними факторами сприйняття моделі успіху залежить від суб'єктивної інтерпретації успіху. Звідси випливає, що соціальний світ є світом безлічі реальностей: індивіди звертають увагу на різні аспекти соціальних ситуацій і тому різним чином інтерпретують, на перший погляд одну і ту ж саму ситуацію [10, с. 55].

Труднощі з емпіричною фіксацією моделі успіху пов'язані насамперед з ситуацією плюралізму сучасної соціальної реальності. З метою вивчення особливостей конструювання практик життєвого успіху представниками різних поколінь автором було проведено глибинне напівструктуроване інтерв'ю. Дослідження проведене у травні 2009 р., у м. Дніпропетровськ. Надалі в роботі будуть проілюстровані фрагменти відповідей із проведеного автором дослідження. Найчастіше, описуючи образ успішної людини, молодь керується об'єктивними критеріями успіху певної моделі соціально успішної особистості, яка презентується, як правило ЗМК, при цьому представляючи особистісний і соціальний успіх як дві суперечні перспективи, що не просто не збігаються, а навіть суперечать один одному.

Приведемо приклад, однієї з відповідей молодої респондентки: «Я вважаю, що мої батьки досягли в житті успіху! Вони не бізнесмени, а прості робітники, але в моїх батьків міцна родина. Особисто я у своєму житті прагла б, по-перше, досягти сімейного успіху». (Міхненко Г., 17 років, студентка). Але надалі описуючи образ успішної людини, респондент наголошує на матеріальній складовій категорії успіху, при чому на символічній зовнішній презентації: «Якщо людина виходить із гарної машини й в одязі із бутіка – він людина успішна. У наш час успішна – багата людина не працює в такому обсязі, як звичайний робітник». (Міхненко Г., 17 років, студентка).

Цікаво, що при визначенні життєвого успіху багато респондентів наголошують на чуттєвій складовій концепту, на тому, що «життєвий успіх» це, насамперед, поняття винятково індивідуальне, і критерії успіху встановлюють для себе самі, зневажаючи при цьому важливість соціального визнання відповідних досягнень. У деяких випадках відбувається отождолення категорій «життєвий успіх» – «щастя». Так, на думку Ж. Бодрійяра, сутність міфу егалітаризму, починаючи з промислової революції, змістилася в концепт «щастя». У суспільстві споживання категорія щастя має бути цілком вимірюваною величиною за допомогою таких критеріїв як споживчі речі «комфорту», відображенні в символах «добробуту». Щастя як внутрішній стан, незалежний від символічних знаків, виявляється відразу виключеним із ідеалу суспільства споживання, оскільки згідно з ідеологією повинно відзначатися видимими критеріями успіху [19, с. 73].

У відповідях учасників інтерв'ю, особливо із покоління батьків, чітко простежується спрямованість фіксації уваги не тільки на зовнішні критерії успіху, а на чуттєво-емоційну складову даного поняття. Це проявляється в тому, що респонденти часто отождонюють поняття успіху й сімейного щастя. Таке змістовне наповнення успіху найчастіше пов'язане з радянським минулим, в якому соціальна невиділеність просліджувалася в поведінковому коді особистості. Радянська людина

звикла задовольнятися малим, ціннісне ствердження особистості було направлене на чуттєву сферу на «улаштування» власної суб'єктивної рівноваги. Так, учасниця дослідження проведеного автором констатує: «У цей момент я маю міцну родину, стабільну роботу й пенсію. Мені більше не потрібно. Я задоволена цим.» (Денисова Т., 47 р., військослужбовець) На наш погляд, ця модель поведінки може служити механізмом підвищення самооцінки в ситуації, коли більшість людей об'єктивно (оскільки досягнення соціального успіху пов'язане з обмеженістю певних видів капіталу) не здатна досягти кар'єрного успіху або не прагне прикладати зусилля для його досягнення. І затверджуючи, що просування по службі, соціальне визнання не потрібне, і більш того – що в такому просуванні є щось непривабливе – як, наприклад, усвідомлення себе «кар'єристом», людина таким чином оцінює власні життєві досягнення, якими би скромними вони не були, як успішні.

Специфіка плюралізації форм життєвого успіху в українському суспільстві зводиться до проблеми впливу різноманітних соціокультурних течій, які породжують множинність суб'єктивних значень, щодо визначення соціальних явищ. У процесі конструювання біографічного проекту, механізмами обмеження волі виробництва особистісних практик успіху виступають «фонові очікування» – сукупність неусвідомлюваних уявлень про соціальну модель успіху, апріорно прийняту в процесі соціалізації. Саме в процесі соціалізації, уявлення про життєвий успіх передається поколінню як об'єктивна реальність, і згодом інтерналізується в якості суб'єктивної реальності наступними поколіннями. У свою чергу ця реальність впливає на формування досяжницької ідентичності, яка має сенс лише в тому соціокультурному просторі, в якому агент сформований системою знання в цілому.

Бібліографічні посилання

1. Геллнер Э. Условия свободы. Гражданское общество и его исторические соперники / Э.Геллнер – М.: Московская школа политических исследований, 2004. – 240 с.
2. Прокофьев А. В. «Плюрализация успеха»: проблемы и парадоксы [Электронный ресурс] / А. В. Прокофьев // Этическая мысль. Вып.7. – М.: ИФ РАН, 2006. – Режим доступа : http://sbiblio.com/biblio/archive/prokofev_plu/
3. Макинтайр А. После добродетели: Исследования теории морали / А. Макинтайр [Пер. с англ. В. В. Целищева] – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 384 с.
4. Беленюк А. К проблеме социального неуспеха / А. Беленюк // Соціальні виміри суспільства. Випуск 11. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – С. 85–92.
5. Бурдьё П. Начала / П. Бурдьё [Пер. с фр. Шматко Н. А.] – М.: Socio-Logos, 1994. – 288 с.
6. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман [пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева]. – М.: Логос, 2002. – 390 с.
7. Дьякова Е. Г. Массовая коммуникация и проблема конструирования реальности: анализ основных теоретических подходов / Е. Г. Дьякова, А. Д. Трахтенберг. – Екатеринбург: УрО РАН, 1999. – 130 с.
8. Согомонов А. Ю. Кризис идентичности постсовременного университета / А. Ю. Согомонов [Электронный ресурс] // Полит.ру., 2007. – №9. – Режим доступа: <http://www.polit.ru/research/2007/09/17/sogomonov.html>
9. Лычковская О. Р. Фоновые социальные практики: между дискурсивным и предметно-практическим (к методологии вопроса) / О. Р. Лычковская // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2008. – С. 113–118.
10. Сериков А. Е. Социология: Курс лекций. – Самара: Самарская гуманитарная академия, 2003. – 116 с.

Гудзенко О. З. Плюрализация форм жизненного успеха личности: украинский контекст.

Современная социокультурная ситуация предусматривает неоднородность, неопределенность, множественность и случайность элементов в обществе. В постсовременной ситуации признается плюрализм социальных явлений, который предусматривает определенные особенности конструирования и поддержку разнообразия траекторий биографического проекта личности. Рассматривается проблема существования плюрализации моделей жизненного успеха в современном украинском обществе.

Ключевые слова: плюрализация форм, жизненный успех, биографический проект личности.

Hudzenko O. Pluralization of forms of life individual success: Ukrainian context.

Contemporary socio-cultural situation provides heterogeneity, uncertainty, multiple and random elements in society. In the post-modern situation recognizes pluralism of social phenomena, which provides certain features of the design and support of the diversity of trajectories biographical project personality. In this paper the problem of the existence of pluralization models of success in life in the Ukrainian society.

All scientific explanations of the social world, according to the phenomenological tradition may be, and, in a sense, should refer to the subjective meaning of human actions, since they originated social reality. First-order constructs designed to perform everyday subjective content and definition of social phenomena. Research design is a second-level objective ideal typical constructs. Therefore, during typing (as part of the process of designing) is the phenomenon of success as a product of human activity, since according to the phenomenology of objectivity of the institutional world - no matter how difficult it seemed not individual - created by man, constructed objectivity.

The specificity of pluralization of life forms succeeded in Ukrainian society is reduced to the problem of the influence of various cultural currents that generate a plurality of subjective values on the definition of social phenomena. In the process of designing biographical project mechanisms confinement practices of personal success are the «background mode» - a set of unconscious representations of the social model of success, a priori adopted in the process of socialization. It is in the process of socialization, perceptions of success in life is transmitted generation as an objective reality, and then internalizuyetsya as subjective reality of the next generation.

Keywords: the pluralization of forms, successful life, a biographical project personality.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 364.044

Л. А. Пірог

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВИХОВАНЦЯМИ ТА ВИПУСКНИКАМИ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

Охарактеризовані психологічні та емоційні проблеми, проблеми соціальної адаптації та спілкування, які виникають у дітей, що виховуються в інтернатних закладах. Визначені основні завдання соціальних працівників при роботі з дітьми в інтернатному закладі, розглянуто компоненти виховного процесу, спрямовані на реінтеграцію дитини у соціум.

Ключові слова: діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування; інтернатний заклад, реінтеграція; соціальний працівник.

Проблема соціального сирітства – не є новою для суспільства і відома з давніх часів. Кожне суспільство вирішує її згідно зі своїми традиціями та можливостями. Але в усіх випадках соціальне сирітство, у першу чергу, – це порушення прав дітей на сімейне виховання з боку самих батьків, яке призводить до надзвичайного негативного психологічного стану дітей, різних порушень в їх розвитку. Доля соціальних сиріт дуже нелегка, проблемна, часто обтяжена, як біологічною спадковістю, так і неналежним їх вихованням та розвитком.

В Україні відбувається реформування інтернатних закладів з метою їх зменшення, на зміну яким повинно прийти сімейне виховання дітей-сиріт. Але на теперішній час їх залишається велика кількість. Школи-інтернати – це закриті або напівзакриті навчально-виховні заклади, вихованці яких постійно перебувають у закритих колективах. Маючи обмежену сферу спілкування, вони одержують недостатню, а часом і деформовану інформацію про навколишній світ, про інших людей.

В інтернаті дитина постійно спілкується з однією й тою самою достатньо вузькою групою однолітків, при чому вона сама не може надати перевагу іншій групі, що може зробити будь-який учень звичайної школи. Але одночасно вона й не може бути виключена з неї. Належність до визначеної групи однолітків при цьому виявляється начебто безумовною. Це призводить до того, що стосунки між однолітками складаються не як приятельські, дружні, а за типом родинних, як між братами та сестрами. Таку безумовність у спілкуванні з однолітками у дитячому закладі інтернатного типу можна, з одного боку, розглядати як позитивний фактор, що сприяє емоційній стабільності, захищеності, коли група однолітків виступає певним аналогом сім'ї, а з іншого боку, подібні контакти не сприяють розвитку навичок спілкування з